

ISSN: 2014-2846

L'UPDIR

EL MÓN DE LA CREENÇA EN ELS VAMPIRS

Núm. 34   Desembre de 2012

---

www.cercle-v.org

Sava Savanović, reclam turístic

A finals del passat novembre la premsa internacional va publicar la notícia¹ que les autoritats locals de Zarožje, un poblet d'uns 1.000 habitants de la municipalitat de Bajina Bašta, a l'oest de Sèrbia, havien advertit la població que es previngués contra els possibles atacs de Sava Savanović², un vampir del segle XVIII. La causa d'aquesta advertència seria l'enfonsament fa uns mesos del molí dels Jagodići situat a la riba del Rogačica, cau del revingut segons la tradició.

El diari britànic *The Sun* recollia les paraules de Miodrag Vujetić, membre del consell municipal de la població: «la gent està preocupada, tothom coneix la llegenda d'aquest vampir i pensen que està cercant una nova llar i possiblement altres víctimes. Estem tots espantats» (Morrison 2012). Vujetić argumentava que les bromes i especulacions estaven molt bé per a la gent que no vivia a la zona i que se'n podia riure de les seves pors, però que ningú a la regió dubtava que els vampirs existien. Vujetić confirmava que «el consell municipal havia recomanat als pobletans posar alls a les portes i finestres per protegir-se del vampir, atès que és ben conegut que no poden suportar-ne la seva olor» a més d'afegir que «els hem recordat que posin una creu beneïda a cada habitació de la casa» (Morrison 2012). Un dies després Miodrag afegia que «cinc persones havien mort feia poc a la nostra petita comunitat, una d'elles es va penjar», per acabar dient que «això no havia estat un accident» (Stojanovic 2012).

La tradició diu que Sava Savanović vivia en aquest molí on matava

---

Portada: Recreació de David Digbeau del molí dels Jagodići a Zarožje.

els camperols que anaven a moldre el gra. Ara, sense un lloc on romandre, el vampir estaria buscant un nou indret per establir-se, fet que justificaria les mesures de protecció recomanades a la població. L'alarma s'hauria disparat com a conseqüència que algunes persones haurien sentit sorolls estranys al bosc.

Turisme

Ara bé, sembla que les coses no són exactament així. Tot i que la creença en els vampirs com a revinguts més o menys corporis encara roman viva a Sèrbia (Ardanuy 2004; 2009), l'advertència municipal respon més aviat a un intent d'aconseguir publicitat de cara a atreure turisme. Hi ha diversos indicis que així ho indiquen.

D'una banda el molí, tot i que deteriorat, segueix tenint part de les parets en peu segons les fotografies capturades recentment i es troba en un estat mot deteriorat, però no gaire diferent que l'agost de 2011, quan l'investigador Jordi Ardanuy va visitar l'indret (Ardanuy 2012b). Fins i tot sembla que es prepara la seva reconstrucció a la primavera (MEP 2012).

Un segon motiu per no prendre's seriosament l'advertència és la imatge gràfica que projecten del vampir i que es troba en un cartell a Zarožje: un camperol serbi amb un somriure gens aterrador revelant dos incisius no gaire afilats³. Segons Milka Prokić, una mestressa de 55 anys de Zarožje «la història Sava Savanović és una llegenda, però antany van passar coses estranyes», segons recollia Dusan Stojanovic, de l'agència Associated Press. Prokić afegeix que «hem heretat aquesta llegenda dels nostres ancestres i l'hem mantingut viva per a les joves generacions» (Stojanovic 2012).

Mico Matić, de 65 anys, i amb casa a prop del molí comentava que «hom sempre ha de mantenir la calma, és important no espantar-lo, ni tampoc burlar-se d'ell». I afegia amb un somriure que «es tracta només d'un veí, cal fer el millor per mantenir-se en termes amigables amb ell» (Stojanovic 2012).

El propi Miodrag Vujetić, del consell municipal admetia que «el que és cert sobre Sava és que hem d'utilitzar la llegenda per promoure el turisme». Doncs «si els romanesos poden treure profit de la llegenda

de Dràcula amb els turistes, per què no hauríem de fer el mateix amb Sava?» (Stojanovic 2012).

De fet el dret d'exploració comercial del vampir ja es van convertir en notícia (Garcés 2010). L'abril de 2010 algunes agències d'informació van distribuir la notícia que a l'aldea de Zarožje havia començat una batalla legal contra la veïna Valjevo, ciutat d'uns 60.000 habitants. La disputa havia començat quan la darrera havia utilitzat la imatge del vampir com a reclam publicitari en una fira de turisme. L'aldea de Zarožje considerava que els havien robat una llegenda pròpia. Branko Stevanović, director del Centre Turístic de Bajina Bašta, municipalitat a què pertany la població, va declarar que «els habitants de Zarožje protesten i no entregaran al seu vampir» (Garcés 2010).

Per la seva banda, la ciutat de Valjevo al·legava que la història del

Recreació de Sava Savanović en un cartell informatiu a Zarožje -a dalt- i en un anunci de la cervesa de Valjevo (esquerra).

vampir està vinculada també a la seva. Sava Savanović es movia per les muntanyes de la zona. A més, va ser a Grada, a prop de Valjevo, on va nàixer Milovan Glišić, responsable d'haver immortalitzat el vampir amb un seu relat *Noranta anys després*, de manera que tots els habitants de la ciutat han crescut coneixent els recorreguts del vampir com una cosa pròpia.

La idea d'usar la imatge del vampir com a figura per promocionar el turisme de la regió va partir de Vladimir Krivosejev, de l'associació turística «Valjevo per a vosaltres», qui afirmava que havia sentit moltes històries sobre Sava Savanović a ciutadans de Valjevo i la contornada. En unes declaracions a l'agència EFE acusava els paisans de l'aldea de Zarožje de voler usar aquesta controvèrsia com una manera de promocionar-se ells mateixos quan es van adonar de l'èxit que va tenir la idea d'utilitzar el vampir com a imatge de l'oferta turística de Valjevo (Garcés 2010).

El Molí

Sava Savanović va viure en el segle XVIII. En vida treballava en un molí d'aigua situat en el rierol de Rogačica. Després de la seva mort, hauria retornat en forma de vampir, rondant pels llocs que va freqüentar en vida i causant estralls entre els llauradors que s'apropaven al molí per moldre el gra.

El molí és propietat des de fa diverses dècades de la família Jagodići, de la qual pren nom l'edifici actualment: Jagodića vodenica (el molí dels Jagodići). El molí va deixar de funcionar als anys 50, quan el propietari era Miloš Jagodić, avi de Radoslav Jagodić. En una entrevista l'any 2008 declarava: «No tinc por de Sava Savanović. No hi ha vampirs aquí». I continuava: «La llegenda de Sava Savanović fa temps que existeix a la nostra terra i alguns narraven històries, especialment antigament, quan es creia en els vampirs. Jo he pernoctat en aquest molí unes cinquanta vegades almenys i mai no m'ha passat res» (Pejović 2008).

Radoslav tenia la seva pròpia teoria sobre com va prosperar aquesta llegenda: «Va ser per aquestes contrades on els bandits es dedicaven a robar i a coses pitjors. Recordo que quan jo era nen no passaven

dues o tres setmanes sense que aparegués algú amb el coll retorçat...» (Pejović 2008). Segons Radoslav els bandits feien córrer que hi havia vampirs per propalar la por i evitar que es pensés en ells com a causants dels crims que es cometien en la regió.

Literatura i cinema

El personatge de Sava Savanović es va fer popular a l'antiga Iugoslàvia gràcies a l'escriptor Милован Глишић (Milovan Glišić, 1847-1908), una de les figures principals del moviment del realisme serbi. Glišić es va inspirar en les històries que narraven els llauradors sobre el vampir per escriure el 1880 el seu conte *После деведесет година* (Noranta anys després). El relat de Glišić serviria de base per a la pel·lícula *Leptirica* (Лептирица, arna o dona papallona), una producció de la televisió iugoslava emesa el 15 d'abril de 1973 amb guió i direcció de Дјорђе Кадијевић (Djordje Kadijevic).

Forma part també de la llegenda que el film va tenir un enorme impacte perquè va ser emesa en un horari de gran audiència, en un país on no eren gaire normals aquests tipus de films⁴. Fins i tot s'arriba a explicar que un espectador va morir de por veient la pel·lícula a Skopje, l'actual capital de Macedònia (Garcés 2010).

Savanović apareix també de forma fugaç en l'obra *Страх и његов слуга* (*La Por i el seu criat*) de l'autora de Belgrad Мирјана Новаковић (Mirjana Novaković, nascuda el 1966), novel·la traduïda al francès i a l'anglès.

Jaume Albiol

A l'esquerra, el molí l'any 2010. A la pàgina anterior, dues imatges actuals. Fotos procedents d'agències.

Notes

¹ La primera notícia de la qual tenim constància es va publicar a *The Sun* el 23 de novembre (Ardanuy 2012a).

² En ciríl·lic, Сава Савановић.

³ Aquesta imatge sembla que també apareix de vegades en la propaganda de la marca de cerveses Ваљеовско (Valjevsko).

⁴ *Leptirica* formava part d'una sèrie de quatre pel·lícules per a la televisió de Iugoslàvia amb temàtica d'horror. Les altres eren *Devicanska svirka*, *Sticenik* i *Zakletva*, totes de Djordje Kadijevic. Kadijevic era un enamorat del cinema de terror i de fet la seva pel·lícula *Darovi moje rodjake Marije* de l'any 1969 va ser la primera producció totalment iugoslava que s'aproximés al gènere (Riviera 2012).

Referències

- Jordi Ardanuy (2004). «Sobre la supervivència del vampirisme a Sèrbia». *L'Upir* 1 (setembre), p. 1-4.
- Jordi Ardanuy (2009). «Un nou cas de vampir a Sèrbia». *L'Upir* 22 (desembre), p. 61 - 65.
- Jordi Ardanuy (2012a). «S'enfonsa el molí de Sava Savanović». *Vampirs* [llista de distribució] (2 de desembre). <<http://fr.groups.yahoo.com/group/vampirs/message/397>>.
- Jordi Ardanuy (2012b). «Sobre l'ensorrament del molí de Sava Savanović». *Vampirs* [llista de distribució] (4 de desembre). <<http://fr.groups.yahoo.com/group/vampirs/message/398>>.
- [Joan Garcés] (2010). «Sava Savanović». *Vampirisme* (6 de juny) <<http://vampirisme.blogspot.com/2010/06/sava-savanovic.html>>. Consulta 14 de desembre.
- MEP. «Serbia revive la leyenda de un vampiro». *Mundo Esotérico y paranormal* <<http://www.mundoesotericoparanormal.com/serbia-revive-la-leyenda-de-un-vampiro>>. Consulta 14 de desembre de 2012.
- Karen Morrison (2012). «Vampire on the loose, Serbs are warned». *The Sun*
- Branko Pejović (2008). «Sava Savanović još čeka da postane brend». *Политика Online* (30 d'octubre). Disponible a: <<http://www.politika.rs/rubrike/Srbija/Sava-Savanovic-josh-cheka-da-postane-brend.lt.html>>. Consulta 14 de desembre de 2012.
- J. Luis Riviera (2012). «Leptirica (1973)». *El cine es sueño* (22 de novembre). Disponible a: <<http://elcineessueno.blogspot.com.es/2012/11/leptirica-1973.html>>. Consulta 14 de desembre de 2012.
- Dusan Stojanovic (2012). «Vampire on the loose in Serbia?». *Associated Press* (1 de desembre).

Textos romanesos sobre vampirs procedents del *Suplement la Atlasul Lingvistic Român II*

Introducció

Durant la dècada dels 30 del segle passat el lingüista romanès Emil Petrovici va recollir abundant material al llarg de tota Romania per establir un atlas dialectal (Olariu; Olariu; Bejinariu; Apopei 2007). Els textos van ser recollits a mà amb ús de signes per a la transcripció fonètica. Una selecció del material es va publicar l'any 1943 com un suplement de l'atles. Entre els textos publicats hi havia referències a revinguts assimilables a vampirs utilitzant els termes «strigoi», «moroi» i «pricolici»¹.

L'any 1982 Jan Louis Perkowski va presentar una versió anglesa d'aquest material que ara presentem en català.

Els textos sobre els revinguts

Terme «Strigoi»

Text 1

(Petrovici 1943: 18-19).

Recollit el 3 d'agost de 1932 a Ohaba, districte de Mehedinți.

«Un home va morir i es va convertir en un Strigoi. Ara, ell ve a turmentar les dones de la casa on vivia. La policia fins i tot va anar a la tomba. El van desenterrar i va veure que estava inflat i rubicund. Van intentar d'empalar-lo amb una forca a través de l'estómac, però no van poder fixar-la. Llavors un soldat va tractar de colpejar amb el seu fusell, però no va poder fer-ho. En lloc d'això es va colpejar ell mateix. Així que va ser necessari convocar una dona que sabia encanteris, però ella els realitzaria només quan estigués sola amb el cos del mort. Després li

va clavar un ganivet a l'estómac del cadàver. Jo no sé què ha passat des d'aleshores. No he sentit res més durant dues setmanes».

Text 2

(Petrovici 1943: 19).

Recollit el 3 d'agost de 1932 a Glimboca, districte de Caraş-Severin. «Quan un cadàver es col·loca en el seu taüt, es frega amb all i julivert bord². Això és important, perquè el mort d'una altra manera es convertiria en un strigoi».

Text 3

(Petrovici 1943: 27).

Recollit el 3 de juliol de 1932 a Secăşeni, districte de Caraş-Severin. «Li van posar una mica de Rakia³ en una ampolla i la va enterrar amb el cadàver, de manera que l'strigoi voldria beure i no tornar a casa. Els seus familiars li van dir: "Pere o Joan [el seu nom] veu Ràkia i ves-te'n a Vărădia⁴ i no tornis a casa!" D'aquesta manera l'strigoi no tornarà a casa, sinó que anirà a Vărădia a beure Rakia. Després de tornar de la tomba han de romandre en silenci, perquè, si trenquen el silenci, la cerimònia no tindrà cap efecte».

Levisticum officinale, julivert bord, conegut com api bord o de muntanya.

Text 4

(Petrovici 1943: 62).

Recollit el 27 de juliol de 1937 a Scărișoara, districte de Caraș-Severin.

«Les persones no casades corren un major risc d'esdevenir un Strigoi a la seva mort, de manera que s'han de prendre mesures. S'ha de clavar una falç al cor del cadàver amb la finalitat de protegir-se un mateix i als seus familiars. Si no, l'strigoi se'n duu els seus familiars a la tomba».

Text 5

(Petrovici 1943: 65).

Recollit el 23 de setembre de 1931 a Feneș, població del municipi d'Zlatna, districte d'Alba.

«Tota persona és un Strigoi. Una persona pot ser la pluja, la calamarsa, el bosc, un arbre, una vaca o un bou, una ovella o un porc. Quan aquesta persona mor, el que era pluja porta torrents quan mor. El que era calamarsa porta una tempesta de pedra. Aquell que era una vaca fa que les vaques es morin, etc»

Text 6

(Petrovici 1943: 139).

Recollit el 27 de març de 1937 a Roșia, al districte de Bihor.

«Vostè posa una espelma, una moneda i una tovallola a la mà d'un mort, a fi que no es converteixi en un strigoi. També és una bona idea perforar la pell del mort amb una agulla. Si un cadàver té, ni que sigui un petit forat a la seva pell, no pot esdevenir un strigoi».

Text 7

(Petrovici 1943: 198).

Recollit el 26 de juliol de 1934 a Coropceni, al districte de Vaslui.

«Per la diada de Sant Andreu (30 de novembre) és útil fregar amb all les portes i finestres per protegir-se contra els strigoi.

Text 8

(Petrovici 1943: 230).

Recollit el 26 d'agost de 1935 a Somova, al districte de Tulcea.

«La gent que mor sense ser perdonats pels seus pares corren el perill

de convertir-se en strigoi. Per tal de desfer-se d'aquest tipus d'strigoi es crida a un sacerdot per a què llegeixi els Evangelis. Després, el cadàver és exhumat, incinerat i les seves cendres se les llença al vent. Després d'això l'strigoi no tornarà mai més».

Text 9

(Petrovici 1943: 239).

Recollit el 12 de maig de 1937 a Căzănești, al districte de Ialomița.

«Si un gat o un gos passa per sobre o per sota d'un cos quan encara és a casa esperant l'enterrament, el cadàver es convertirà en un Strigoi. Per tal de desfer-se de tal strigoi heu d'enterrar una ampolla al costat de la tomba dels morts i després de sis setmanes de desenterrar-la i compartir-la amb els vostres familiars. Qualsevulla que beu el vi està protegit contra els Strigoi, que no retornarà».

Text 10

(Petrovici 1943: 242).

Recollit el 11 de juny de 1937 a Gura-Sărății, al districte de Buzău.

«Si un gat passa per sobre o per sota d'una persona morta abans de ser enterrat, es convertirà en un strigoi».

Text 11

(Petrovici 1943: 247).

Recollit el 7 de setembre de 1935 a Ștefănești de Jos, al districte d'Ilfov.

«Els ancians diuen que si un gat passa per sobre o per sota d'un cos es convertirà en un strigoi! L'antídot és exhumar el cos i desaparar-li».

Text 12

(Petrovici 1943: 25?).

Recollit el 21 de juny de 1936 a Nucșoara, al districte d'Argeș.

«Una vegada un strigoi es va transformar en un atractiu jove i una noia es va enamorar d'ell. Es van casar, però la noia també volia un casament religiós. Ell va rebutjar aquesta idea. Els seus pares insistien, de manera que va accedir a anar a l'església, però quan en va sortir, va mirar la seva dona d'una manera estranya, mostrant les dents. Ella es va esglaiar i li va parlar a la seva mare sobre aquest fet. La

seva mare li va dir: “No tinguis por. Ell t’estima. És per això que t’ha ensenyat les dents”. Quan els seus pares van anar a visitar-los, no els van poder trobar. S’havien tancat, però la gent podia veure a través de la finestra. Ell li estava xuclant la sang a la noia. Quan el poble ho va veure, li van disparar per la finestra».

Text 13

(Petrovici 1943: 269).

Recollit el 6 d’octubre de 1931 a Petrila, al districte de Hunedora.

«Qualsevol persona que de nit veu una persona morta, cau malalta a causa d’un strigoi».

Text 14

(Petrovici 1943: 286).

Recollit el 6 de juny de 1936 a Măceșu de Jos, districte de Dolj.

«És important fer un petit forat a la pell a l’estómac d’una persona morta per evitar que es converteixi en un strigoi».

Text 15

(Petrovici 1943: 301).

Recollit el 15 de juny de 1935 a Zimnicea, districte de Teleorman.

«Una persona nascuda amb dolor i pesar, quan mor es converteix en un gat o un gos i turmenta els seus familiars durant la nit. La solució és exhumar-lo i perforar el cos amb una agulla o un clau. Una altra solució és caminar al voltant de la tomba amb cànem ardent⁵. El fum del cànem fa inofensiu l’strigoi».

Terme «Moroi»

Text 16

(Petrovici 1943: 8).

Recollit el 17 de setembre de 1937 a Ždrelo, una població amb romanesos al districte de Braničevo, a Sèrbia.

«Si un moroi apareix, vostè pot desfer-se’n cremant resina dues vegades per setmana, la nit de dissabte i la nit de dimarts i no vindrà

mai més. Quan un moroi apareix es beu la sang dels animals i moren. Una persona morta pot esdevenir un Moroi en la forma d'un gos, cavall, ovella o d'un home. Per tal de desfer-se'n cal cremar la roba. Si es fa això, ell ja no tornarà. Per tal d'evitar la seva transformació en un moroi els familiars i amics que van assistir a la cerimònia d'enterrament han de caminar al voltant de la tomba tres vegades i un dels familiars ha de portar l'última espelma utilitzada pel mort. Si això es fa, el cadàver no es convertirà en un Moroi».

Text 17

(Petrovici 1943: 259).

Recollit el 13 de juny de 1936 a Grădiștea, al districte de Vâlcea.

«Si una mala persona mor, es converteix en un moroi. Ell tracta d'alimentar-se dels seus familiars, conduint-los a la tomba. La solució és exhumar-lo i restituir-lo als seus familiars que estan essent atacats pel moroi. A continuació, el cos és reenterrat i és una bona idea posar llavors de mill i pedres a la tomba».

Text 18

(Petrovici 1943: 292).

Recollit el 21 de juny de 1933 a Balș, al districte de Romanați.

«Diuen que un cadàver surt de la seva tomba com un moroi i s'alimenta dels seus familiars. Prefereix els seus cors. La solució és exhumar-lo i si té la cara rubicunda, cal punxar el seu cor amb alguna cosa afilada com un fus, una agulla o un clau».

Terme «Pricolici»

Text 19

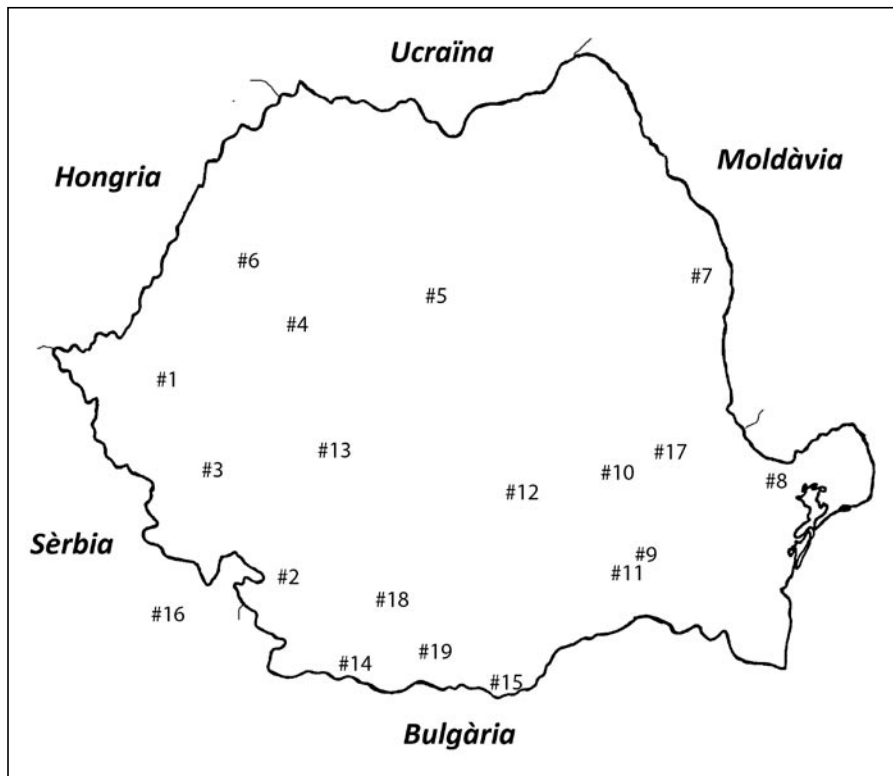
(Petrovici 1943: 299).

Recollit el 19 de juny a Isbiceni, al districte de Romanați.

«Una persona morta es converteix en un pricolici i s'alimenta dels seus familiars. Quan és exhumat les seves natges estan boca amunt i té sang als llavis. S'ha d'agafar part d'aquesta sang i alimentar la persona de casa que està patint l'acció del pricolici. D'aquesta manera

el parent recupera la seva salut. Si a un nadó li roba la llet del pit de la seva mare després d'haver estat deslletats amb un any o més, es convertirà en un pricolici si mor. Llavors, intenta retornar amb la seva mare o d'altres parents per turmentar-los».

Miquel Ribas

Mapa amb la distribució geogràfica dels llocs on es van recollir els textos sobre upirs.

Notes

¹ Sobre els diferents noms que rep el vampir a Romania consulteu l'article centrat en aquest tema de Jérôme Albouy (2009) o el clàssic «El vampir a Romania» d'Agnes Murgoci (2010).

² «Leuștean», *Levisticum officinale*, conegut també com api bord o de muntanya.

³ També anomenat Rakija o Rachiu. Licor similar al brandi, obtingut per destil·lació de fruites fermentades que es fa als Balcans. L'slivovitz és la ràkia més habitual, obtingut a partir de prunes. També es fa de préssec, pera, albercoc, poma, figa o codony. A Ístria es fa només de raïm i rep el nom de grappa o trapa.

⁴ Vărădia de Mureș, en el districte d'Arad?

⁵ Marihuana.

Referències

- Jérôme Albouy (2009). «Els noms del vampir en romanès». *L'Upir* núm. 20, vol. 3: 21 - 25.
- Agnes Murgoci (2010). «El vampir a Romania». *L'Upir* núm. 26, vol. 3: 168 - 195.
- Florin Teodor Olariu; Veronica Olariu; Silviu Bejinariu; Vasile Apopei (2007). «Los atlas lingüísticos rumanos: entre manuscrito y formato electrónico». *Revista Española de Lingüística*, 37: 215-246.
- Jan Louis Perkowski (1982). «The Romanian folkloric vampire». *East European Quarterly*, vol. 16, núm. 3: 311-322.
- Emil Petrovici (1943). *Texte dialectale. Suplement la Atlasul Lingvistic Român II*. Sibiu; Leipzig.

Anàlisi bibliomètrica dels usos del terme «vampir» en la producció científica a partir del Web of Science

Introducció

La bibliometria és una part de la sociometria que aplica mètodes estadístics a la literatura de caràcter científic i als autors que la produeixen per tal d'analitzar l'activitat científica.

Els estudis bibliomètrics s'apliquen per a conèixer la producció dels investigadors, analitzar-ne el contingut, l'activitat científica d'un territori, els autors més productius, les publicacions fonamentals d'una disciplina, l'envelliment de la bibliografia utilitzada, l'actualitat d'un tema de recerca, etc. Actualment, la bibliometria s'utilitza també per a avaluar la producció científica dels investigadors i acadèmics; i, de retruc, els centres de recerca i el conjunt de les activitats i les polítiques científiques d'un país.

Històricament els estudis bibliomètrics han estat usats per a l'anàlisi de continguts i per a l'anàlisi de citacions. L'acumulació de citacions d'un determinat treball es pot considerar un clar indicatiu del seu valor o, almenys, de la seva repercussió. Per contra, els articles poc o gens citats no han merescut l'atenció de la comunitat científica i es pot inferir que és una aportació de menor vàlua.

Per tal de poder realitzar anàlisis de citacions es necessita disposar de bases de dades que continguin la informació bibliogràfica (títol, autors, revista, data, idioma, ...) dels articles citats i de les referències que aquests contenen, de manera que sigui possible de calcular la distribució de citacions acumulades amb diferents nivells d'agregació (per autors, anys, institucions, països, llengües, ...). Aquest tipus de bases de dades bibliogràfiques es coneixen com a Índex de citacions. Encara que existeixen antecedents, cal esperar a principis dels anys 60 del segle passat per a veure aparèixer *Science Citation Index* (SCI). Això no obstant, cal esmentar que el seu propòsit principal era facilitar la cerca de documents científics especialment a través de

l'encadenament car, hom pot esperar que moltes de les referències incloses en un article d'interès, també ho resultin per l'afinitat temàtica. Més tard, al SCI es van unir el Social Sciences Citation Index (SSCI) i el Arts and Humanities Citation Index (A&HCI). En l'actualitat aquests tres productes estan integrats en el Web of Science que al seu torn forma part de Web of Knowledge (WoK) que explota Thomson Reuters. Aquesta base de dades està considerada la de més prestigi entre les que cobreixen articles de revistes de la major part de les disciplines científiques. L'abril de 2011 indexava 49,4 milions registres i 12.032 revistes de prestigi (Real Facts 2011).

A finals dels 90 va aparèixer SciVerse Scopus de l'editorial Elsevier que si bé inclou més revistes, no disposa de dades tan dilatades en el temps. En els darrers Google Scholar i en menor mesura Microsoft Academic Search realitzen recomptes de citacions, però s'han de considerar versions de prova perquè encara no permeten un tractament

The screenshot displays the Thomson Reuters Web of Knowledge interface. At the top, it features the 'WEB OF KNOWLEDGE' logo and the tagline 'DISCOVERY STARTS HERE'. The Thomson Reuters logo is in the top right corner. Below the header, there is a navigation bar with links for 'Sign In', 'Marked List (0)', 'My EndNote Web', 'My ResearcherID', 'My Citation Alerts', 'My Saved Searches', 'Log Out', and 'Help'. The main content area is divided into sections for 'All Databases', 'Select a Database', 'Web of Science', and 'Additional Resources'. Under 'Web of Science', several databases are listed with brief descriptions and 'more' links: 'Web of Science® (1999-present)', 'BIOSIS Previews® (1926-present)', 'CABI: CAB Abstracts® (1973-present)', 'Inspec® (1969-present)', 'Zoological Record® (1864-present)', and 'Journal Citation Reports®'. A right-hand sidebar contains 'Support, Tools, Tips', 'Training & Support' (with links for 'Download quick Recorded Training' and 'Access additional Training Resources'), 'New from CABI!' (announcing full-text access to over 38,000 articles), 'Target your search' (describing unique content and capabilities), and 'Other Tools' (including 'Scientific WebPlus'). At the bottom, there is a language selection menu ('View in: 简体中文, English, 日本語') and a footer with copyright information and a feedback link.

Interfície versió 5.8 d'accés de les bases de dades del WoK subscrites per la Fundació espanyola per a la Ciència i la Tecnologia (FECYT, per les inicials en espanyol).

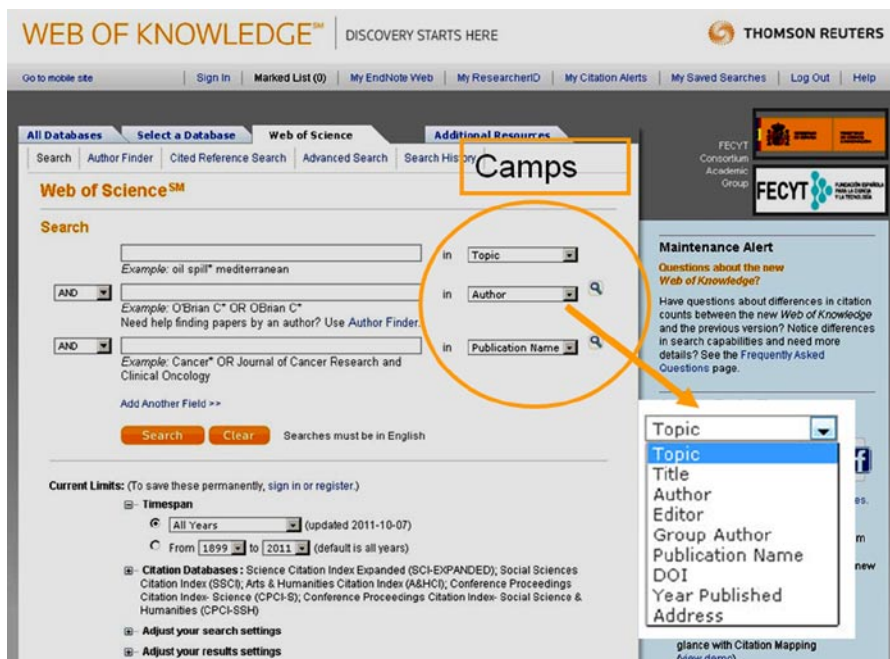
fiable de les dades que aporten (Jacsó 2005, 2008; Aguillo 2012; Delgado López-Cozar, Cabezas-Clavijo 2012).

El present article pretén analitzar el contingut dels articles indexats en el WoK que inclouen en el títol o en el resum el terme «vampire».

Metodologia

Per aquest estudi es va llançar una cerca en el *Web of Science* buscant referències de documents que continguessin el terme «vampire» en el camp «topic». Això inclou l'exploració del títol, el resum, les paraules clau dels autors i les específiques del WoK. Els registres de l'any en curs (2012) van ser exclosos de l'estudi.

L'estudi se centra a determinar la freqüència dels diferents usos del terme vampir en la literatura científica. Per aquest motiu a cada registre, se'ls ha assignat dues etiquetes referents a la matèria tractada; una

Interfície de cerca del Web of Science (versió 5.8)

més específica sobre el motiu d'ús del terme (sentit metafòric, ratpenat, giny tecnològic, ésser sobrenatural, ...); i, un altre de la disciplina d'estudi (economia, folklore, zoologia, etc.).

Resultats i discussió

El fet de recuperar registres que tenen en comú l'ús d'un mateix terme, però que pertanyen a disciplines molt dispars, té com a conseqüència una enorme dispersió quant tots els conceptes.

En total es van recuperar 1417 registres un cop exclosos 13 documents que no eren estudis sinó creació literària (poesia, extractes, guions, etc.) segons el valor del camp «tipus de document» i que procedeixen de revistes de literatura i cinema que també inclouen creació artística.

La taula 1 mostra el tipus de document segons les categories. Els articles constitueixen un 53,1% dels documents, mentre que les ressenyes de llibres una mica més de la quarta part.

Tipus de document	Nombre de documents	% de documents	% acumulat de documents
Articles	753	53,1%	53,1%
Ressenya de llibre	378	26,7%	79,8%
Actes (proceedings)	61	4,3%	84,1%
Notes	44	3,1%	87,2%
Material editorial	42	3,0%	90,2%
Ressenyes cinematogràfiques	40	2,8%	93,0%
Resums de conferències	36	2,5%	95,6%
Cartes al director	33	2,3%	97,9%
Ressenyes de TV, ràdio i vídeo	11	0,8%	98,7%
Notícies	5	0,4%	99,0%
Ressenyes musicals	3	0,2%	99,2%
Ressenyes de teatre	3	0,2%	99,4%
Correccions i addicions	3	0,2%	99,6%
Informació biogràfica	1	0,1%	99,7%
Altres ressenyes	4	0,3%	100%

Taula 1. Distribució de tipus de documents

La figura 1 mostra l'evolució cronològica, amb un creixement exponencial del nombre de documents característic en general de totes les àrees incloses en el WoS.

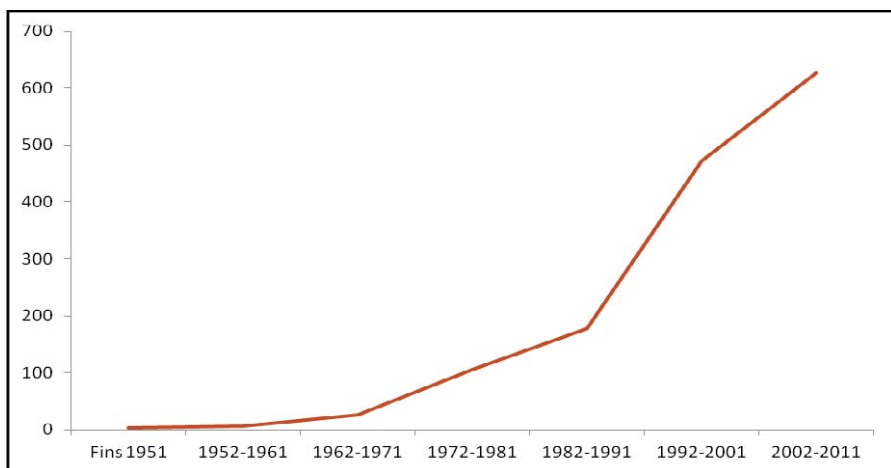

Figura 1. Evolució cronològica del nombre de documents.

Respecte a la llengua dels documents (taula 2), la major part dels registres corresponen a documents escrits en anglès (87%), seguit a gran distància del francès (5,1%) i d'altres llengües. Aquesta situació no és més que una conseqüència del fet que la producció en les àrees de ciències és en anglès de manera aclaparadora. I, d'altra banda, la presència de revistes no anglòfones en el SSCI i el A&HCI no és realment representativa (Nederhof et al. 1989; Ardanuy);

Respecte la temàtica, és a dir, la motivació de l'ús o aparició del terme vampirs, gairebé el 36% correspon als ratpenats, especialment al *Desmodeus Rotundus*. Aquests registres inclouen la naturalesa de la rata penada, el seu comportament, la transmissió de malalties com la ràbia i les substància que d'ells s'extreuen.

Aproximadament la quarta part de les referències corresponen a documents que tracten d'obres literàries, molt d'ells ressenyes i un 8,8% sobre cinematografia (pel·lícules i sèries). Hi ha un percentatge de treballs que s'han classificat a part perquè tracten alhora dels vampirs en la literatura i en la cinematografia.

Idioma	Nombre de documents	% de documents
Anglès	1236	87,2%
Francès	72	5,1%
Alemanys	40	2,8%
Espanyol	21	1,5%
Portuguès	19	1,3%
Italià	16	1,1%
Croata	2	0,1%
Danès	2	0,1%
Eslovac	2	0,1%
Holandès	2	0,1%
Eslovè	1	0,1%
Rus	1	0,1%
Suec	1	0,1%
Turc	1	0,1%
Txec	1	0,1%

Taula 2. Distribució de l'idioma dels documents

Un 9,0% dels treballs han estat classificats com de vampirs en general. Això inclou treballs que analitzen els vampirs en la història, troballes arqueològiques, creences en àrees diverses, aspectes forenses, origen del terme, mesures apotropaiques, però també ressenyes de llibres sobre vampirs. Alguns documents dedicats a éssers específics tal com els Banshees, Banyames, Pontianaks, Teiollohcuanis o Vetales.

En un 5,3 % dels casos s'ha identificat el terme vampir com a nom o acrònim de dispositius, procediments, automatismes de caire tecnològic tals com: *AEA Technology Rail's Vampire suite of programs*; *Automated theorem proving Vampire*; *Variational Algorithm for Mass-Preserving Image REGistration (VAMPIRE)*; *Vascular Analysis using Multiscale Paths Inferred from Ridges and Edges (VAMPIRE)*; *European cognitive vision project VAMPIRE*; *VAMPIRE wagon modelling software*, etc.

Un tema també repetit és l'ús del terme vampir en un sentit metafòric, en el sentit d'entitat física o jurídica paràsita, que s'aprofita d'alguna manera dels altres, especialment en àmbits relacionats amb la política.

Tema	Nombre documents	% documents	% acumulat documents
Ratpenats	508	35,9%	35,9%
Obres literàries	357	25,2%	61,0%
Vampirs en general	128	9,0%	70,1%
Films i sèries	125	8,8%	78,9%
Identificador o acrònim (algorismes, dispositius, procediments, ...)	75	5,3%	84,2%
Metafòric	71	5,0%	89,2%
Literatura, films i sèries	25	1,8%	91,0%
Anticoagulants	16	1,1%	92,1%
Extracció de sang	13	0,9%	93,0%
Animals (cefalòpodes, arnes, peixos)	11	0,8%	93,8%
Teatre	11	0,8%	94,6%
Indexació automàtica (films vampirs)	9	0,6%	95,2%
Virus, amebes, etc	9	0,6%	95,8%
Dispositius vampirs	8	0,6%	96,4%
Malalties explicació (ràbia, porfíria, ...)	7	0,5%	96,9%
Música	7	0,5%	97,4%
Altres qüestions mèdiques	6	0,4%	97,8%
Vampirs clínics	5	0,4%	98,2%
Dança	4	0,3%	98,4%
Vamprofilia	3	0,2%	98,7%
Vlad Tepes, Dràcula, Romania	3	0,2%	98,9%
Arts plàstiques	2	0,1%	99,0%
Botànica	2	0,1%	99,2%
<i>Temes específicament no identificats</i>	2	0,1%	99,3%
Banshees	1	0,1%	99,4%
Banyames	1	0,1%	99,4%
Indrets geogràfics	1	0,1%	99,5%
Jocs de rol	1	0,1%	99,6%
Pontianaks	1	0,1%	99,6%
Sectes vampíriques	1	0,1%	99,7%
Teyollohcuaní	1	0,1%	99,8%
Vampirs vius	1	0,1%	99,9%
Vetales	1	0,1%	99,9%
Videojocs	1	0,1%	100%

Taula 3. Distribució temàtica

Pel que fa a les àrees del coneixement (taula 4), en primer lloc figura la literatura i la cinematografia (28,7%), que s'han agrupat donat el tractament conjunt en diversos documents tal i com hem assenyalat; i la connexió, continuïtat i retroalimentació que presenta la figura del vampir entre la literatura i el cinema. En segon lloc, es troba la zoologia, en gran part per les rates penades. El folklore representa només el 6,9% dels treballs i l'antropologia l'1,7%.

Àrea de coneixement	Nombre de documents	% de documents	% acumulat de documents
Literatura i cinematografia	407	28,7%	28,7%
Zoologia	351	24,8%	53,5%
Medicina	133	9,4%	62,9%
Comunicació	109	7,7%	70,6%
Folklore	98	6,9%	77,5%
Bioquímica	83	5,9%	83,3%
Computació	64	4,5%	87,9%
Política	26	1,8%	89,7%
Antropologia	24	1,7%	91,4%
Sociologia	12	0,8%	92,2%
Economia	11	0,8%	93,0%
Psiquiatria	11	0,8%	93,8%
Tecnologia	11	0,8%	94,6%
Electricitat i electrònica	10	0,7%	95,3%
Psicologia	10	0,7%	96,0%
Estudis de gènere	7	0,5%	96,5%
Docència	5	0,4%	96,8%
Geologia	5	0,4%	97,2%
Acústica	4	0,3%	97,5%
Arqueologia	3	0,2%	97,7%
Dret	3	0,2%	97,9%
Història	3	0,2%	98,1%
Lingüística	3	0,2%	98,3%
8 amb dos documents	16	1,2%	99,5%
7 amb un document	7	0,5%	100%

Taula 4. Distribució de les àrees de coneixement

Quant a les revistes (taula 5) que han publicat els treballs, la dispersió és gran com calia esperar per la presència de gran quantitat d'àrees i temes. Per a cobrir la meitat dels documents es necessiten 101 títols de revistes; i, per arribar al 100%, 689 títols.

Títol de revista	Nombre documents	% documents	% acumulat documents
<i>Library Journal</i>	93	6,6%	6,6%
<i>Journal of Mammalogy</i>	32	2,3%	8,8%
<i>Sight And Sound</i>	31	2,2%	11,0%
<i>Tis-The Times Literary Supplement</i>	22	1,6%	12,6%
<i>New York Times Book Review</i>	20	1,4%	14,0%
<i>Zeitschrift Fur Saugetierkunde</i>	17	1,2%	15,2%
<i>Journal of Popular Culture</i>	16	1,1%	16,3%
<i>Positif</i>	16	1,1%	17,4%
<i>Cineforum</i>	12	0,8%	18,3%
<i>Science-Fiction Studies</i>	12	0,8%	19,1%
<i>Acta Chiropterologica</i>	11	0,8%	19,9%
<i>Anatomical Record</i>	11	0,8%	20,7%
<i>Biotropica</i>	10	0,7%	21,4%
<i>Wilson Library Bulletin</i>	10	0,7%	22,1%
<i>Slavic And East European Journal</i>	9	0,6%	22,7%
<i>Thrombosis And Haemostasis</i>	9	0,6%	23,4%
<i>Animal Behaviour</i>	8	0,6%	23,9%
<i>Behavioral Ecology and Sociobiology</i>	8	0,6%	24,5%
<i>Circulation</i>	8	0,6%	25,1%
<i>Extrapolation</i>	8	0,6%	25,6%
<i>Folklore</i>	8	0,6%	26,2%
<i>Journal of American Folklore</i>	8	0,6%	26,7%
<i>Journal of Popular Film and Television</i>	8	0,6%	27,3%
<i>Nation</i>	8	0,6%	27,9%
<i>Pesquisa Veterinaria Brasileira</i>	8	0,6%	28,4%
<i>Amer. J. of Tropical Med. and Hygiene</i>	7	0,5%	28,9%
<i>New Scientist</i>	7	0,5%	29,4%
<i>Proteus</i>	7	0,5%	29,9%
<i>Vehicle System Dynamics</i>	7	0,5%	30,4%
<i>Virus Research</i>	7	0,5%	30,9%
<i>Ethology</i>	6	0,4%	31,3%

<i>Journal of Biological Chemistry</i>	6	0,4%	31,8%
<i>Journal of Experimental Biology</i>	6	0,4%	32,2%
<i>Journal of Veterinary Medical Science</i>	6	0,4%	32,6%
<i>Journal of Wildlife Diseases</i>	6	0,4%	33,0%
<i>Journal of Zoology</i>	6	0,4%	33,5%
<i>Lancet</i>	6	0,4%	33,9%
<i>Nature</i>	6	0,4%	34,3%
<i>Science</i>	6	0,4%	34,7%
<i>Victorian Studies</i>	6	0,4%	35,1%
<i>Current Science</i>	5	0,4%	35,5%
<i>Emerging Infectious Diseases</i>	5	0,4%	35,9%
<i>Epidemiology And Infection</i>	5	0,4%	36,2%
<i>Film Quarterly</i>	5	0,4%	36,6%
<i>James Joyce Quarterly</i>	5	0,4%	36,9%
<i>Journal Oof Comparative Physiology</i>	5	0,4%	37,3%
<i>Mammalia</i>	5	0,4%	37,6%
14 revistes amb 4 documents	56	4,0%	41,6%
40 revistes amb 3 documents	120	8,5%	50,0%
120 revistes amb 2 documents	240	16,9%	67,0%
468 revistes amb 1 document	468	33,0%	100%

Taula 5. Distribució de documents en les revistes

Conclusions

Les dades recollides en el WoK demostren l'àmplia varietat d'usos del terme vampir. S'observa la tendència a utilitzar aquest terme com a nom d'un model, projecte, algorisme, procediment, acrònim, etc. fet que mostra l'impacte social del terme.

D'altra banda, l'estudi mostra l'escassa presència d'articles que tractin el tema dels vampirs. Si considerem els 49.4 milions de registres, s'obté un percentatge menor del 0,002 %.

Estudis bibliomètrics posteriors s'hauran de centrar exclusivament en els articles rellevants en el camp del folklore i disciplines properes per a establir els paràmetres de producció, circulació i consum.

Jordi Ardanuy

Referències

- Isidro F. Aguillo (2012). «Is Google Scholar useful for bibliometrics? A webometric analysis». *Scientometrics*, 2012, vol. 91, núm. 2, pàg. 343-351.
- Jordi Ardanuy; Cirstóbal Urbano; Lluís Quintana (2011). «L'explotació de l'A&HCI en l'avaluació de la recerca en literatures de llengües minoritàries: el cas de les literatures catalana i danesa». *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, desembre, núm. 27. Disponible a <<http://www.ub.edu/bid/27/ardanuy1.htm>> (Consulta 10 de novembre de 2012).
- Emilio Delgado López-Cózar; Álvaro Cabezas-Clavijo (2012). «Google Scholar Metrics: an unreliable tool for assessing scientific journals». *El Profesional de la información*, vol 21, núm. 4, pàg. 419-427.
- Peter Jacsó (2005). «Google Scholar: the pros and the cons». *Online information review*, vol 29, núm. 2, pàg. 208-214.
- Peter Jacsó (2008). «The pros and cons of computing the h-index using Google Scholar». *Online information review*, vol 32, núm. 3, pàg. 437-452.
- A. J. Nederhof; R. A. Zwaan; P. J. de Bruin; P. J. Dekker (1989). «Assessing the usefulness of bibliometric indicators for the humanities and the social and behavioural sciences: a comparative study». *Scientometrics*, vol. 15, núm. 5-6, pàg. 423-435.
- *Real Facts: Real Numbers: Real Knowledge*. Thomson Reuters, abril de 2011. Disponible a <<http://wokinfo.com/realfacts/qualityandquantity>>. Consulta 10 de novembre de 2012).

L'UPIR

Butlletí de Cercle V

ISSN: 2014-2846

Edició: Josep Fígols i Francesc Casanova

Muntatge: JF&A

Correcció lingüística externa: Núria Ribas

Correspondència: contacte@cercle-v.org

www.cercle-v.org

